

Π.4.3.7 Πρόσθετο ψηφιακό υλικό για τη διδασκαλία της
Ελληνικής Γλώσσας: Ψηφιοποίηση Αρχείου Γεωργακά

Τίτλος:

«Του έρωτος οι μπόρες και τση Φιλιάς η χάρη»

Περιγραφικός υπότιτλος:

«Η εξέλιξη της ακριτικής ανδρείας σε ιπποτισμό»

ΟΛΓΑ ΤΣΑΝΤΣΑΝΟΓΛΟΥ

Θεσσαλονίκη 2015

γλώσσαν νωμᾶν

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

ΜΕΛΟΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑΣ ΕΘΝΙΚΩΝ ΙΔΡΥΜΑΤΩΝ ΓΙΑ ΤΗ ΓΛΩΣΣΑ (EFNILE)
ΜΕΛΟΣ ΤΗΣ ΕΝΩΣΗΣ ΦΟΡΕΩΝ ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΣΗΣ ΓΛΩΣΣΟΜΑΘΕΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ (ALTE)

ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΕΡΓΟΥ

ΠΡΑΞΗ: «Διαμόρφωση Μεθοδολογίας Ψηφιακής Διαμόρφωσης των σχολικών βιβλίων και έντυπου εκπαιδευτικού υλικού για τα Γλωσσικά μαθήματα, Ψηφιακή Διαμόρφωση των σχολικών βιβλίων για τα Γλωσσικά μαθήματα, Αναζήτηση και Προσαρμογή πρόσθετου Εκπαιδευτικού υλικού για τα μαθήματα της Ελληνικής Γλώσσας» (MIS: 296442) – (υπ’ αριθμ. 11736/12-08-2010 Απόφαση Ένταξης στο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση» του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων)

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: Ι.Ν. ΚΑΖΑΖΗΣ

ΠΑΡΑΔΟΤΕΟ: Π.4.3.7. Πρόσθετο ψηφιακό υλικό για τη διδασκαλία της Ελληνικής Γλώσσας: Ψηφιοποίηση Αρχείου Γεωργακά.

ΥΠΕΥΘΥΝΟΙ ΠΑΡΑΔΟΤΕΟΥ: ΕΥΗ ΜΗΤΡΟΥΣΗ & ΒΑΣΙΛΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ

ΦΟΡΕΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ: ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

<http://www.greeklanguage.gr>

Καραμασούνα 1 – Πλατεία Σκρα Τ.Κ. 55 132 Καλαμαριά, Θεσσαλονίκη

Τηλ.: 2313 331500, Φαξ: 2313 331502, e-mail: centre@komvos.edu.gr

Α. ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ

Τίτλος

«Του Έρωτος οι μπόρεςες και τση Φιλιάς η χάρη»

Περιγραφικός υπότιτλος

Η εξέλιξη της ακριτικής ανδρείας σε ιπποτισμό

Δημιουργός

Όλγα Τσαντσάνογλου

(Προτεινόμενη) Τάξη

Γ΄ Γυμνασίου

Α΄ Λυκείου

Χρονολογία

Οκτώβριος 2015

Διαθεματικό

Η διερεύνηση του μοτίβου της αγάπης στο μάθημα της Λογοτεχνίας συνδυάζεται στην παρούσα διδακτική πρόταση με στοιχεία της Ιστορίας και συγκεκριμένα της βυζαντινής περιόδου από τον 9ο έως τον 14ο αι. – Σταυροφορίες, Φραγκοκρατία, (πρώιμη) Αναγέννηση, Ενετοκρατία στην Κρήτη. Τα κείμενα αναφοράς δεν μπορούν παρά να μελετηθούν εντός των συγκεκριμένων ιστορικών τους συμφραζομένων.

Η κρητική λογοτεχνία του 16ου και 17ου αι. δίνει τα πρώτα δείγματα του θεατρικού είδους το οποίο συνομιλεί με την αντίστοιχη αναγεννησιακή ευρωπαϊκή περίοδο και το βασικό σώμα των σαιξπηρικών έργων. Παράλληλα, η δυτικοποίηση απόδοση της αγάπης εμπλέκεται στον ελλαδικό χώρο με πολλά ανατολίτικα στοιχεία παραμυθιού και μοτίβα από τις *Χίλιες και μία νύχτες*, την ίδια στιγμή που ο μεσαιωνικός ιπποτισμός –με εκκίνηση τις Σταυροφορίες και τις μετεξελίξεις του φεουδαρχικού θεσμού– πυροδοτεί, εκτός από την πνευματική επίδραση, και την πρώτη αποφασιστικής σημασίας κυριαρχία της Δύσης στην Ανατολή. Σε αυτήν την ιστορική διασταύρωση γεννιέται ένα πρότυπο απόδοσης της ερωτικής αγάπης που

συνέχει τη λογοτεχνία έως την εποχή του Ρομαντισμού, με σαφείς αναλογίες στον ευρωπαϊκό και στον ελληνικό χάρτη.

Εμπλεκόμενα γνωστικά αντικείμενα

Ιστορία

Θεατρολογία

Προτεινόμενη Χρονική διάρκεια

Από 6 έως 12 ώρες, εφόσον εφαρμοστεί ως διδακτικό σενάριο ή 4 μήνες (ή 3 μήνες για το Γυμνάσιο), εφόσον εφαρμοστεί ως project

Προϋποθέσεις υλοποίησης για δάσκαλο και μαθητή

Η χρήση των ΤΠΕ είναι προϋπόθεση για την υλοποίηση του σεναρίου, χωρίς να απαιτείται ωστόσο κάποια ιδιαίτερα εξειδικευμένη γνώση. Σε κάθε περίπτωση είναι απαραίτητη η χρήση κειμενογράφου και λογισμικού παρουσίασης, εφόσον θα παρουσιαστούν εργασίες από τους μαθητές. Επίσης, θα πρέπει να υπάρχει εξοικείωση και με τη διαχείριση αρχείων στο διαδίκτυο, τη χρήση θερμών συνδέσμων από τον διδάσκοντα και την ανάγνωση και αναζήτηση κειμένων για τους μαθητές μέσα από ψηφιακά δεδομένα. Θα ήταν χρήσιμη, αλλά όχι απαραίτητη, η γνώση ενός τουλάχιστον λογισμικού διαχείρισης τάξης, ιδιαίτερα αν επιλεγεί μια ερευνητική εκδοχή της πρότασης.

Η πρόταση διδακτικής αξιοποίησης στηρίζεται

—

Η πρόταση διδακτικής αξιοποίησης αντλεί

—

B. ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ/ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα διδακτική πρόταση στοχεύει στη μελέτη του θέματος της αγάπης και του έρωτα σε μια διαχρονία και εξέλιξη από τον Μεσαίωνα έως τον 19ο αι. Τα σημεία που θα μελετηθούν είναι οι πρώιμες ενδείξεις έρωτα και αγάπης στα λογοτεχνικά

κείμενα της δημόδους γραμματείας, τα οποία συγκροτούνται μέσα από μοτίβα που εμπλέκουν ιστορικά και κοινωνικά δεδομένα, λειτουργώντας διαχρονικά και δημιουργώντας σταθερούς άξονες αναφοράς ως προς την έκφραση του ερωτικού συναισθήματος. Σε κάθε περίπτωση, η εκπεφρασμένη αγάπη δύο νέων συνδυάζεται με συγκεκριμένες συμπεριφορικές επιλογές, με προεξάρχουσα αυτήν της πολεμικής ετοιμότητας. Η συγκεκριμένη ικανότητα θεωρείται προϋπόθεση για τον έρωτα ή τον γάμο που είθισται να έρχεται ως αμοιβή και παραλλάσσει ανάλογα με την εποχή και το ύφος του κειμένου σε «κατόρθωμα» πολεμικού ή ερωτικού χαρακτήρα. Συνεπώς, η ιδιότητα της ανδρείας συνδέεται με την αρετή, την ευγένεια και την ικανότητα απόκτησης συντρόφου. Αντίστοιχα, από την πλευρά της γυναίκας η στάση είναι παθητική ή στατική υπό την έννοια της αρπαγής, της φυλάκισης, της εξαφάνισης ή της αξίωσης επίδειξης δύναμης από τον άνδρα. Σε κάθε περίπτωση, η ανδρική προσπάθεια αμείβεται από τη γυναικεία διαθεσιμότητα με όρους απόλυτους, την αιώνια πίστη, αφοσίωση και αγάπη.

Γ. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σύλληψη, άξονας συνοχής-ιδέα, πλαίσιο αξιοποίησης/ενσωμάτωσης

Από τη μυθολογική αρπαγή της Ευρώπης από τον Δία, το θέμα της σύζευξης και της γονιμότητας συνομιλεί με σαφή πολιτιστικά και πολιτικά συμφραζόμενα. Ο «έρως» εκφράζει τη «γόνιμη» αλλαγή, τη δημιουργία νέων δεδομένων και την αφομοίωση παλαιών στοιχείων τα οποία συνθέτουν μια νέα κοσμική γεωγραφία. Υπό την έννοια αυτή, ο έρωτας υμνήθηκε ως λύτρωση, χαρά και εξυγίανση, αλλά και ως πένθος, σκληρότητα και θυσία. Ιδεολογικά πρόκειται για μια ανθρώπινη περιπέτεια που χρησιμοποιήθηκε για να σηματοδοτήσει τα πολιτιστικά συμφραζόμενα κάθε εποχής κατά τρόπο αφομοιώσιμο από τις κοινωνίες που βρίσκονται σε διαδικασία επανακαθορισμού.

Από την άλλη πλευρά, αυτή η θεματική περιοχή είναι προσφιλής και ελκυστική στους μαθητές, καθώς η γενική εικόνα που σχηματίζουν για το ιστορικό γίνεσθαι και

τη θεματολογία στο μάθημα της Λογοτεχνίας δεν ενισχύεται συστηματικά με στοιχεία αγάπης, ερωτικού θαυμασμού, παραμυθικής αλληγορίας. Επομένως, η συστηματική ανάγνωση των συγκεκριμένων κειμένων αφήνει ανοιχτό το πεδίο του ενδιαφέροντος για θέματα που δεν έχουν συνήθως άμεση προτεραιότητα στους γνωσιοκεντρικούς άξονες των ανθρωπιστικών μαθημάτων. Επιπλέον, η μελέτη των συγκεκριμένων κειμένων της δημόδους νεοελληνικής γραμματείας αναμένεται ελκυστική και ενδιαφέρουσα, εφόσον συνδυαστεί με άλλα λιγότερο ή περισσότερο γνωστά στους μαθητές, που διαθέτουν ωστόσο κοινούς θεματικούς άξονες, ώστε να προβούν σε μια ανακαλυπτική και δημιουργική ανάγνωση με αφετηρία τα κείμενα των σχολικών εγχειριδίων.

Δ. ΣΚΕΠΤΙΚΟ-ΣΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΣΥΝΔΥΑΣΜΟΣ ΤΟΥΣ

Γνώσεις για τον κόσμο, αξίες, πεποιθήσεις, πρότυπα, στάσεις ζωής

Με τη διδασκαλία του σεναρίου επιδιώκουμε οι μαθητές και οι μαθήτριες:

- να διερευνήσουν τον συσχετισμό της αγάπης και της κοινωνικής σύμβασης του γάμου που τη νομιμοποιεί σε κάθε κοινωνικό σύνολο.
- να διακρίνουν τα στάδια που κάθε κοινωνία θεωρεί απαραίτητα, προκειμένου να επιτευχθεί η νομιμοποίηση της ερωτικής σχέσης.
- να αντιληφθούν τη σημασία που έχει ο «αγώνας» για τη διασφάλιση του συζυγικού βίου, ο οποίος εκλαμβάνεται ως έπαθλο αιώνιας πίστης και συντροφικότητας.
- να μελετήσουν την εξέλιξη της ανδρικής κοινωνικής θέσης από την ακριτική ανδρεία στον ιπποτισμό.
- να συλλάβουν την έννοια του γάμου ως διατήρηση, ανατροπή ή μετεξέλιξη των κοινωνικών δομών.

Γνώσεις για τη λογοτεχνία

Με τη διδασκαλία του σεναρίου επιδιώκουμε οι μαθητές και οι μαθήτριες:

- να εξοικειωθούν με τα κείμενα της δημόδους λογοτεχνίας μέσω μιας οικείας θεματικής περιοχής όπως η συγκεκριμένη.
- να αντιληφθούν ότι η λογοτεχνική παραγωγή συνομιλεί με διαφορετικές γεωγραφικά περιοχές και ενσωματώνει διαλεκτικά ποικίλες επιδράσεις.
- να διακρίνουν την καταγωγή λογοτεχνικών ειδών (μυθιστορία, θέατρο, έμμετρο μυθιστόρημα) μέσα από τα κοινά τους χαρακτηριστικά.
- να γνωρίσουν τα κείμενα της συγκεκριμένης περιόδου ως προς τις επιδράσεις που ασκούν σε σύγχρονα και πιο οικεία σε αυτούς λογοτεχνικά έργα.
- να εντοπίζουν τις ιδεολογικές καταβολές που φέρει ένα λογοτεχνικό κείμενο, καθώς και τους τρόπους με τους οποίους εκφράζει το αξιακό σύστημα της εποχής του.

Γραμματισμοί

Με το τέλος του σεναρίου επιδιώκουμε οι μαθητές και οι μαθήτριες:

- να διακρίνουν τα σχήματα μέσα από τα οποία δομούνται οι ερωτικές ιστορίες στη συγκεκριμένη λογοτεχνική περιοχή.
- να εντοπίζουν τα μοτίβα που προϋποθέτουν την εξέλιξη μιας ερωτικής ιστορίας.
- να αναγνωρίζουν δυτικότροπα και ανατολίζοντα στοιχεία στην αφήγηση της ερωτικής μυθιστορίας.
- να παρακολουθούν την εξέλιξη των μοτίβων αυτών και την αξιοποίησή τους σε διαφορετικές εποχές.
- να αντιλαμβάνονται την ανάγνωση ενός κειμένου ως ερμηνευτική διαδικασία για την πρόσληψη μιας εποχής ως προς τα ιδεολογικά της συμφραζόμενα.

Διδακτικές πρακτικές

Οι διδακτικές πρακτικές στην παρούσα πρόταση διδασκαλίας έχουν σαφώς μαθητοκεντρικό χαρακτήρα, αφού στόχος είναι η εξοικείωση των μαθητών με μια ιστορικά προσδιορισμένη περιοχή της λογοτεχνικής παραγωγής. Η

ομαδοσυνεργατική διδασκαλία ενισχύει, επομένως, την αυτενέργειά τους και επιτυγχάνει μια ουσιαστική προσέγγιση, χωρίς να αφήνει περιθώρια προκατάληψης από μέρους τους σχετικά με τη γλωσσική ιδιαιτερότητα και την εκφραστική υπερβολή των κειμένων που υπερβαίνουν την προσωπική τους εμπειρία. Ωστόσο, ο ρόλος του διδάσκοντα θα πρέπει να είναι καθοδηγητικός και υποστηρικτικός, ώστε να προσπελαστούν οι δυσκολίες που αφορούν στην ανάγνωση και στην κατανόηση του περιεχομένου. Το λεξιλόγιο και οι ιδιωματισμοί ενδέχεται να δημιουργήσουν αμηχανία στους μαθητές. Για τον λόγο αυτό, μια προσεκτική καθοδήγηση με περιθώρια ελεύθερης απόδοσης και ερμηνείας θα ενισχύσει τη συνεργασία τους, ώστε να εξοικειωθούν με την ουσιαστική και πολύπλευρη ανάγνωση των λογοτεχνικών κειμένων με αυτενέργεια και δημιουργικότητα.

Ε. ΛΕΠΤΟΜΕΡΗΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΤΑΣΗΣ

Αφετηρία

Στα σχολικά εγχειρίδια της Γ΄ Γυμνασίου και της Α΄ Λυκείου υπάρχουν συγκεκριμένες ενότητες που αναφέρονται στη μεσαιωνική δημώδη και στην κρητική λογοτεχνία. Με αφορμή, επομένως, τη διδασκαλία της [Ερωφίλης](#) και του [Ερωτόκριτου](#) στη Γ΄ Γυμνασίου, οι μαθητές έρχονται σε επαφή και με το γλωσσικό ιδίωμα και με τη δημώδη αφήγηση του 17ου αι. Στο σχολικό βιβλίο της Α΄ Λυκείου η επαφή είναι πληρέστερη και αφορά κείμενα του 12ου αι., καλύπτοντας ταυτόχρονα όλη την περίοδο που μας ενδιαφέρει έως τον Ρομαντισμό.

Ωστόσο, η πρώτη αναφορά στο θέμα που μας αφορά υπάρχει στο βιβλίο της Α΄ Γυμνασίου και συγκεκριμένα στο δημοτικό τραγούδι της αγάπης [«Κόρη που λάμπει»](#). Πρόκειται για ένα «παίνεμα της αγαπητικής», στο οποίο η ομορφιά της κόρης υμνείται σε σύγκριση με τον ήλιο και το φεγγάρι. Η εκφραστική υπερβολή είναι το πρώτο στοιχείο που θα επισημανθεί, καθώς επαναλαμβάνεται σε όλα τα κείμενα που θα μελετηθούν στη συνέχεια. Από μορφικής πλευράς, άλλωστε, η εκφορά του ιαμβικού δεκαπεντασύλλαβου παραπέμπει στον *Ερωτόκριτο*. Οι μαθητές μπορούν να

διατρέξουν παράλληλα ποιήματα σύγχρονης εποχής που ανθολογούνται στα βιβλία τους, εφόσον σχετίζονται με την απόδοση της αγάπης σε απόλυτους όρους, ενώ η συνακόλουθη εκφραστική υπερβολή διακρίνει τα λυρικά τους στοιχεία (τα κείμενα για παράλληλη ανάγνωση αναφέρονται στο οικείο χωρίο).

Στη συνέχεια, μπορούν να διερευνηθούν συγκεκριμένες θεματικές περιοχές, λ.χ. η συνομιλία γονέων για τους γάμους των παιδιών τους. Η συμφωνία ή ασυμφωνία καθορίζει συνήθως και την τύχη-τιμωρία της κόρης: οι όρκοι αγάπης που ανταλλάσσουν ο Πανάρετος και η Ερωφίλη προοιωνίζονται την κακή τους τύχη, η οποία εξαρτάται από τον βασιλιά-πατέρα. Το θέμα παραλλάσσει στον *Ερωτόκριτο*, με ευτυχή έκβαση αυτήν τη φορά, ενώ εντοπίζεται και σε κείμενα όπως [«\[Η Ελενίτσα\]»](#) από το *Έρωτος Αποτελέσματα* της (Α΄ Λυκείου), καθώς και στα αποσπάσματα [Στέλλα Βιολάντη](#) του Ξενόπουλου (φυλάκιση κόρης) και [«\[Ανάθεμα τα τάλαρα\]»](#) από την *Τιμή και το χρήμα* του Θεοτόκη (ταξική διαφορά που εμποδίζει την αγάπη). Στη συνέχεια, μπορεί να εντοπιστεί το στοιχείο του «επάθλου», του «αγώνος» ή της «μάχης» που οφείλει να δώσει ο άνδρας για να αποδείξει την «παλικάριά» του· δηλαδή, το προαπαιτούμενο προσόν στο οποίο ανταποδίδεται η συζυγική αγάπη. Το θέμα στην πιο πρώιμη εκδοχή απαντάται στην [«Αρπαγή της γυναίκας του Διγενή»](#) (ακριτικό τραγούδι), ενώ εξελίσσεται στην [κονταρομαχία του Ερωτόκριτου](#) (Α΄ Λυκείου) και στην [ανδρεία που επιδεικνύει στη μάχη](#) (Γ΄ Γυμνασίου).

Επομένως, και με αφορμή τα παραπάνω κείμενα, η διδακτική πρόταση διαρθρώνεται σε δύο βασικούς άξονες:

α) Εξέλιξη της ακριτικής «ανδρείας» σε «ιπποτισμό»: η πολεμική ικανότητα είναι αναγκαία, αλλά εκφράζει και την πίστη σε έναν άρχοντα (ενίοτε η πίστη είναι ιερή – όπως στις Σταυροφορίες), καθώς και το ιδανικό της ευγενείας. Το τελευταίο θα μπορούσε να συνδεθεί με το αρχαιοελληνικό δίπολο του «καλού κάγαθοῦ», διαμεσολαβημένο από το αναγεννησιακό ιδεώδες του καθολικού ανθρώπου. Το συγκεκριμένο ηθικό μοτίβο εμφορεί τον άνθρωπο της Αναγέννησης και αποκαλύπτει το δυτικοευρωπαϊκό αναγεννησιακό πνεύμα που στρέφεται στην αρχαία ελληνική

γραμματεία και επανεντάσσεται από εκεί στον ελληνικό χώρο, όπου αφομοιώνει πλήθος ανατολικά στοιχεία της μυθοπλασίας των λαϊκών παραμυθιών. Το θέμα μελετάται και στο σαιξπηρικό δράμα.

β) Διαπλοκή έρωτα-θανάτου: εδώ προτάσσεται η ελεύθερη βούληση στην ανθρώπινη μοίρα, η οποία παραλλάσσει διαχρονικά έως το σαιξπηρικό *Ρωμαίος και Ιουλιέττα*. Πρόκειται για τις ερωτικές ιστορίες που «κλειδώνουν»/εκφράζονται στον Άλλο Κόσμο επιβεβαιώνοντας τον απόλυτο και παντοτινό χαρακτήρα τους, ο οποίος τις καθιστά δυνατές ακόμα και σε εξωφυσικές συνθήκες. Παράλληλα, αναγνωρίζονται όλα τα μοτίβα τραγικότητας που απαντώνται στα οικεία κείμενα, αναγνωρίσεις και νεκροφάνειες, προθεσμίες που απέβησαν μοιραίες, σημεία εμπίστευσης (ενίοτε μαγικά) που χάθηκαν. Στον άξονα αυτό είναι ενδιαφέρουσα και η ανάλαφρη παραλλαγή της φάρσας και του παιχνιδιού (παράλληλα ζευγάρια, ευτυχείς εκβάσεις από τυχαία περιστατικά).

Σύνδεση με τα ισχύοντα στο σχολείο

Το μάθημα της Λογοτεχνίας στο Γυμνάσιο και Λύκειο επιχειρεί, σύμφωνα με το Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών, μια περαιτέρω προσέγγιση των λογοτεχνικών έργων πέραν της αποκλειστικά κειμενικής. Καθώς ενθαρρύνεται μία αναγνωστική διαδικασία με διαδραστικότητα, ερευνητική πρόθεση και διακειμενικότητα, είναι σκόπιμο η διδασκαλία να προσανατολίζεται σε κατευθύνσεις που αντιμετωπίζουν τη λογοτεχνική ανάγνωση συνθετικά, συνολικά, διαχρονικά. Είναι σκόπιμο, επομένως, να ζητηθεί από τους μαθητές να ανατρέξουν σε κείμενα και πηγές αρχικά από τα σχολικά βιβλία, έτσι ώστε τα τελευταία να αποτελέσουν πραγματική πηγή ελεύθερης ανάγνωσης, αφετηρία και όχι αφορμή διδασκαλίας. Η αξιοποίηση των σχολικών εγχειριδίων ενισχύει την οικείωση του μαθητή με τη διδακτική πράξη και μειώνει την απόσταση του από καθέδρας λόγου του διδάσκοντα. Επιπλέον, εξομαλύνει τη σχέση του μαθητή με τη διαδικασία μάθησης, αποκαθιστά τη δυσκολία επιτέλεσης καθηκόντων και οδηγεί τις μαθητικές ομάδες σε μια ουσιώδη και εμπειριστατωμένη συνεργατική διδασκαλία.

Τα μεσαιωνικά δημόδη κείμενα που ανθολογούνται στη συγκεκριμένη πρόταση είναι απαραίτητο να ενταχθούν ομαλά στη διδασκαλία από το σχολικό βιβλίο. Με αυτόν τον τρόπο οι μαθητές θα αντιληφθούν τη νεοελληνική γραμματεία συνολικά και θα προσπελάσουν τις όποιες γλωσσικές και υφολογικές δυσκολίες με τρόπο φυσικό και αβίαστο.

Για τους παραπάνω λόγους ανθολογήθηκαν και αξιοποιήθηκαν κείμενα από όλες τις τάξεις Γυμνασίου και Λυκείου με θεματικό κέντρο τον έρωτα και την αγάπη. Παράλληλα, συγκεντρώθηκαν όλα τα κείμενα της μεσαιωνικής δημόδους με το ανάλογο θέμα. Τα πετράρχικα σονέτα και το σαιξπηρικό έργο αντλήθηκαν από το βιβλίο της Νεότερης Ευρωπαϊκής Λογοτεχνίας (Β΄ Λυκείου).

Αξιοποίηση των ΤΠΕ

Ο τρόπος αξιοποίησης της παρούσας διδακτικής πρότασης καθορίζει και τον βαθμό αξιοποίησης των ΤΠΕ από τον διδάσκοντα και τους μαθητές. Επειδή προέχει η ανάγνωση και η μελέτη κειμένων, ο διδάσκων θα πρέπει να γνωρίζει τη διαχείριση των ψηφιακών αποθετηρίων που αφορούν μελέτες της μεσαιωνικής δημόδους γραμματείας, καθώς και τη δημιουργία των αντίστοιχων υπερδεσμών στα φύλλα εργασίας. Οι μαθητές θα πρέπει να διαχειρίζονται και να χρησιμοποιούν τα αντίστοιχα αρχεία, όπως επίσης να χειρίζονται κειμενογράφο και λογισμικό παρουσίασης. Επίσης, είναι χρήσιμο για τον διδάσκοντα να γνωρίζει βασικές ψηφιοθήκες ανάγνωσης –λ.χ. βασική ψηφιοθήκη με [όλα τα έργα του Σαίξπηρ](#)– για να παραπέμπει και να καθοδηγεί τους μαθητές. Η διερεύνηση στο διαδίκτυο για πηγές ανάγνωσης και έρευνας είναι απαραίτητη, επομένως και τα εργαλεία Web 2.0 θεωρούνται δεδομένα.

Κείμενα

Α. Νεοελληνικής λογοτεχνίας

Λογοτεχνικά κείμενα σχολικών εγχειριδίων

ΚΝΑ Α΄ Γυμνασίου

«Κόρη που λάμπει»

Αργύρης Εφταλιώτης, «Αγάπης λόγια»

Οδυσσέας Ελύτης, «Όλα τα πήρε το καλοκαίρι»

Ελένη Σαραντίτη, «[Όπως τα βλέπει κανείς...]»

ΚΝΑ Β' Γυμνασίου

Νίκος Καρούζος, «Τα πουλιά δέλεαρ του Θεού»

ΚΝΑ Γ' Γυμνασίου

Κώστας Καρυωτάκης, «Σαν δέσμη από τριαντάφυλλα»

Μαρία Πολυδούρη, «Γιατί μ' αγάπησες»

Γιάννης Σκαρίμπας, «Ουλαλούμ»

Ανδρέας Εμπειρίκος, «Τριαντάφυλλα στο παράθυρο»

Κική Δημουλά, «Τα πάθη της βροχής»

ΚΝΑ Α' Λυκείου

Ιωάννης Βηλαράς, «Σαν πεταλούδα στη φωτιά...»

Γεώργιος Ζαλόκωστας, «Η αναχώρησή της»

Δημήτριος Παπαρρηγόπουλος, «Ασμάτιον»

Κωνσταντίνος Χατζόπουλος, «Ηρθες»

ΚΝΑ Β' Λυκείου

Γρηγόριος Ξενόπουλος, «Στέλλα Βιολάντη»

Κωνσταντίνος Θεοτόκης, «Η τιμή και το χρήμα»

Νεοελληνική Λογοτεχνία Γ' Λυκείου θεωρητικής κατεύθυνσης

Διονύσιος Σολωμός, «Ο Κρητικός»

Β. Δημόδους γραμματείας:

Λογοτεχνικά κείμενα σχολικών εγχειριδίων

ΚΝΑ Γ' Γυμνασίου

Γεώργιος Χορτάτσης, «Ερωφίλη»

Βιτσέντζος Κορνάρος, [Ερωτόκριτος](#)

ΚΝΛ Α' Λυκείου

[«Η αρπαγή της γυναίκας του Διγενή»](#)

[Λίβιστρος και Ροδάμνη, «\[Άγουρος ποθοφλόγιστος\]»](#)

[Καταλόγια, «\[Αν ήξευρα, κυράτσα μου...\]»](#)

[Κυπριακά, «\[Πάγω...\]»](#)

Ιωάννης Ανδρέας Τρώιλος, [Βασιλεύς ο Ροδολίνος, \[Χορικό της Γ' πράξης\]](#)

Γεώργιος Χορτάτσης, [Κατζούρμπος](#)

Γεώργιος Χορτάτσης, [Ερωφίλη](#)

Βιτσέντζος Κορνάρος, [Ερωτόκριτος, «\[Μονομαχία Κρητικού και Καραμανίτη\]»](#)

Βιτσέντζος Κορνάρος, [Ερωτόκριτος, «\[Ηρθεν η ώρα κι ο καιρός\]»](#)

Αγνώστου, [Ερωτος αποτελέσματα, «\[Η Ελενίτσα\]»](#)

[Λογοτεχνικά κείμενα εκτός σχολικών εγχειριδίων-Υποστηρικτικό/εκπαιδευτικό υλικό](#)

Ιωάννης Ανδρέας Τρώιλος, [Βασιλεύς ο Ροδολίνος](#)

[Διγενής Ακρίτης](#)

[Διήγησις εξαίρετος Βέλθανδρου του Ρωμαίου](#)

[Διήγησις εξαίρετος ερωτική και ξένη του Ιμπερίου θαυμαστού και κόρης Μαργαρόνας](#)

[Διήγησις εξαίρετος ερωτική και ξένη Φλώριου του πανευτυχούς και κόρης Πλάτζια](#)

[Φλώρης](#)

[Αφήγησις Λιβίστρου και Ροδάμνης](#)

[Διήγησις του Αχιλλέως](#)

Βιτσέντζος Κορνάρος, [Ερωτόκριτος](#)

[Ερωτοπαίγνια](#)

Γεώργιος Χορτάτσης, [Ερωφίλη](#)

[Η Βοσκοπούλα](#)

Μαρίνος Φαλιέρος, [Ιστορία και όνειρο](#)

Γεώργιος Χορτάτσης, [Κατζούρμπος](#)

Γεώργιος Χορτάτσης, [Πανώρια](#)

[Ριμάδα κόρης και νιου](#)

[Ρίμες αγάπης \[Κυπριακά ερωτικά\]](#)

[Στάθης](#)

[Το κατά Καλλίμαχον και Χρυσορρόην ερωτικόν διήγημα](#)

Μάρκος-Αντώνιος Φόσκολος, [Φορουνάτος](#)

Γ. Μεταφρασμένης ξενόγλωσσης λογοτεχνίας

[Λογοτεχνικά κείμενα σχολικών εγχειριδίων](#)

ΚΝΛ Β' Γυμνασίου

Ιβάν Γκολ, [«Μαλαισιακά τραγούδια»](#)

ΚΝΛ Γ' Γυμνασίου

Ζυλ Λαφόργκ, [«Μοιρολόι φεγγαριού στην επαρχία»](#)

ΚΝΛ Α' Λυκείου

Φραγκίσκος Πετράρχης, [«Σονέτο»](#)

Νεότερη Ευρωπαϊκή Λογοτεχνία Β' Λυκείου

Φραντσέσκο Πετράρκα, [«Λάουρα»](#)

Ουίλλιαμ Σαίξπηρ, [«Σονέτο XVIII»](#)

Ζυλ Λαφόργκ, [«Η θρηνωδία στη Σελήνη της επαρχίας»](#)

Ράινερ Μαρία Ρίλκε, [«Σβήσε τα μάτια μου...»](#)

Διδακτική πορεία

Η διδακτική πορεία θα μπορούσε να οργανωθεί στις εξής φάσεις κλιμακούμενης δυσκολίας:

Α' Φάση: Ανακαλύπτοντας τη ρητορική του έρωτα από τον Μεσαίωνα μέχρι σήμερα.

Οι μαθητές στη φάση αυτή συνεξετάζουν κείμενα από διάφορες χρονικές περιόδους, με στόχο να μελετήσουν τα σχήματα μέσα από τα οποία εκφέρεται η αγάπη και το

ερωτικό συναίσθημα. Αρχικά, εντοπίζουν την υπερβολή, τις παρομοιώσεις και την απόδοση της ομορφιάς ή του έρωτα μέσα από στοιχεία της φύσης. Στόχος είναι η διαπίστωση της διαχρονίας της συγκεκριμένης ρητορικής, η οποία εκκινεί από το δημοτικό τραγούδι και φτάνει έως τη σύγχρονη ποίηση. Η εφαρμογή στη Γ΄ Γυμνασίου είναι δόκιμο να χρησιμοποιήσει και τα ανθολογούμενα κείμενα της Α΄ και Β΄ Γυμνασίου: [«Κόρη που λάμπει»](#), [«Αγάπης λόγια»](#), [«Όλα τα πήρε το καλοκαίρι»](#), [«Τα πουλιά δέλεαρ του Θεού»](#), [«Μαλαισιακά τραγούδια»](#).

Ενδεικτικά, από τα παραπάνω κείμενα επιλέγονται εικόνες της φύσης, ο ήλιος και το φεγγάρι, τα αστέρια, η θάλασσα, επίσης οι ανάλογες μεταφορές («η αγάπη σηκώνει την απελπισία από τ' αμπάρι του κορμιού» από το ποίημα του Καρούζου) και άλλα σχήματα που συνδιαλέγονται με το απόσπασμα του σχολικού βιβλίου από την *Ερωφίλη* (στ. 148-185), καθώς και τα ποιήματα [«Ουλαλούμ»](#) του Σκαρίμπα και [«Γιατί μ' αγάπησες»](#) της Πολυδούρη. Εν συνεχεία, δίνονται αποσπάσματα από τα ερωτικά-ιπποτικά μυθιστορήματα *Καλλίμαχος και Χρυσορρόη* (στ. 415-500), *Λίβιστρος και Ροδάμνη* (στ. 1969-2075), *Βέλθανδρος και Χρυσάντζα* (στ. 674-719), *Ιμπέριος και Μαργαρώνα* (στ. 421-514) και *Φλώριος και Πλάτζια Φλώρα* (στ. 126-209). Οι μαθητές μπορούν να βρουν τις αναλογίες των σχημάτων και να δουλέψουν με τη λογική της κατηγοριοποίησης ή του εννοιολογικού πίνακα.

Με την ίδια λογική η πρόταση μπορεί να εφαρμοστεί με αντίστοιχες επιλογές από το βιβλίο της Α΄ Λυκείου, αλλά και από άλλα κείμενα της δημόδους μεσαιωνικής λογοτεχνίας που ανθολογούνται στην πρόταση.

Β΄ Φάση: Η χαρμολύπη του έρωτα

Στη φάση αυτή οι μαθητές καλούνται να εντοπίσουν τα χωρία στα οποία εκφράζεται η αγωνία και η απόγνωση των ερωτευμένων στο ενδεχόμενο χωρισμού. Η ματαιότητα της ζωής, όταν το ταίρι απουσιάζει, απαντάται σε όλα τα κείμενα που ανθολογήθηκαν. Ωστόσο, η απελπισία αναιρείται, όταν τα ζευγάρια συναντιούνται και πάλι. Για τη φάση αυτή ο διδάσκων επιλέγει κάποια από τα κείμενα της δημόδους μεσαιωνικής γραμματείας, προσανατολίζοντας τους μαθητές στα μοτίβα

όπου οι ερωτευμένοι ανταλλάσσουν όρκους εμπίστευσης ή σε αυτά όπου ο θάνατος (ως λανθασμένη εντύπωση κάποιες φορές) εκκινεί έναν θρηνητικό μονόλογο που επιβεβαιώνει τη ματαιότητα της ζωής όταν λείπει το αγαπημένο πρόσωπο. Το ίδιο παρατηρείται στις περιπτώσεις στις οποίες οι νέοι απομακρύνονται περιστασιακά ή χάνονται από λάθος.

Ο διδάσκων μπορεί να παραπέμψει στις περιλήψεις των ερωτικών-ιπποτικών μυθιστορημάτων που θα επιλέξει.¹ Ομοίως μπορεί να δημιουργήσει μια ψηφιακή βιβλιοθήκη στο πολύ απλό πρόγραμμα διαχείρισης τάξης [Padlet](#), με το οποίο μπορεί να επεξεργαστεί και την αισθητική των κειμένων με ανάλογη εικονογράφηση. Οι μαθητές αντίστοιχα μπορούν να επεξεργαστούν και να αναρτήσουν τις εργασίες τους σε απλό κειμενογράφο (Word) ή σε λογισμικό παρουσίασης (PowerPoint).

Γ' Φάση: Μοτίβα παραμυθιού στις ερωτικές ιστορίες

Για τη φάση αυτή χρησιμοποιείται η παραπάνω αρχειοθέτηση, αλλά τώρα μπορούν να απομονωθούν συγκεκριμένα μοτίβα που παραπέμπουν σε μαγικά στοιχεία, όπως ερωτικά φίλτρα, βοτάνια, δαχτυλίδια, μαντήλια κλπ· μπορεί να δημιουργηθεί επιπλέον ενδιαφέρον, αν συνδυαστεί με έργα του Σαίξπηρ, όπως ενδεικτικά τα *Ρωμαίος και Ιουλιέττα* και *Όνειρο καλοκαιρινής νύχτας*.

Οι μαθητές θα πρέπει να γνωρίσουν τις ανθολογημένες ιστορίες, προκειμένου να αναζητήσουν κοινά σημεία με κείμενα που τους είναι οικεία. Αρχικά, μπορούν να εντοπίσουν το στοιχείο του «αγώνος» και της «μάχης» ως έπαθλο γάμου. Στη συνέχεια, το μοτίβο της φυλάκισης της κόρης, το οποίο παραλλάσσεται με τις κάθε μορφής παρεμβάσεις των γονέων που διαφωνούν για τον γάμο (*Φλώριος και Πλάτζια Φλώρα*). Υπάρχει, τέλος, το στοιχείο των διπλών ζευγαριών που μπερδεύονται ή εν είδει αστεϊσμού ή προς χάριν της πλοκής στο ίδιο το έργο, όπως στα *Βέλθανδρος και Χρυσάντζα*, *Λίβιστρος και Ροδάμνη*, *Στάθης και Φορτουνάτος*. Η μελέτη εδώ

¹ Βλ. ενδεικτικά [ΙΜΕ: Βυζαντινή Λογοτεχνία](#) και [Δημόδης Γραμματεία: αρχές-1669](#).

συνδυάζεται και με το *Όνειρο καλοκαιρινής νύχτας*, καθώς και με τη *Δωδεκάτη νύχτα* του Σαίξπηρ.

Δ΄ Φάση: Ο έρωτας ως πολιτική πράξη: από τον *Διγενή* στον *Ερωτόκριτο*

Για τη φάση αυτή είναι απαραίτητη η μελέτη ιστορικών στοιχείων από τα σχολικά βιβλία (ενδεικτικά [Βυζαντινή Γραμματεία](#), Ιστορία Β΄ Γυμνασίου, [Κοινωνία και εξουσία στη Δυτική Ευρώπη](#), Ιστορία Β΄ Λυκείου, καθώς και τα χωρία από το βιβλίο [Ιστορία Νεοελληνικής Λογοτεχνίας](#)). Στόχος της διδασκαλίας εδώ είναι να διερευνηθούν οι σχέσεις των ερωτευμένων ανδρών με τους φορείς εξουσίας, τους βασιλείς. Από τον *Διγενή* γίνεται αντιληπτό ότι η ανδρεία του είναι αδιαμφισβήτητη, όπως και η σχέση με τη βασιλική εξουσία η οποία –καθώς δεν αναφέρεται– υπονοείται ως πολιτικά ορθή. Επομένως, είναι δεδομένη η επιτυχία της ερωτικής αποστολής του Διγενή, όταν του κλέβουν τη γυναίκα. Από το έπος του Διγενή, ωστόσο, οι μαθητές μπορούν να μελετήσουν και τα χωρία, όπου ο ήρωας ξεκινά τα ανδραγαθήματά του· το πρώτο –και η απόδειξη ταυτόχρονα της αξιοσύνης του– είναι η επιλογή της γυναίκας και μάλιστα χωρίς την αρχική συγκατάθεση του πατέρα της. Διακρίνεται το στοιχείο της υπεροχής, της φεουδαρχικής κάστας, ενώ η σύζυγος –η οποία αρπάζεται με το άλογο– είναι κόρη αξιοσέβαστου στρατηγού και μάλιστα με διόλου ευκαταφρόνητο εισόδημα το οποίο παραδίδει ως προίκα (*Διγενής Ακρίτης*, [στ. 702-925](#) και [στ. 1028-1088](#)). Ο έρωτας των δύο νέων δεν συναντά ιδιαίτερα εμπόδια, καθώς η ομαλότητα στην ιεραρχία δεν διασαλεύεται. Ο Διγενής, επομένως, διέρχεται επιτυχώς τις δοκιμασίες του έρωτα, καθώς υπηρετεί ευσυνείδητα την κεντρική εξουσία. Η υπεροχή του στη μάχη και οι υπερφυσικές του ικανότητες δεν αφήνουν περιθώρια ερωτικής δοκιμασίας. Η ευγένεια, ωστόσο, διέπει το ζευγάρι, όπως φαίνεται στο αντίστοιχο απόσπασμα του σχολικού βιβλίου της Α΄ Λυκείου, όπου υπονοείται ότι η αρπαγή έγινε από «ανταγωνιστή» άρχοντα εξαιτίας της καταγωγής της συζύγου του Διγενή.

Το ενδιαφέρον προκύπτει καθώς οι πολιτικές συνθήκες αλλάζουν, οι μεγάλες αυτοκρατορίες μετατρέπονται σε αυτοδιοικούμενες επαρχίες εξαιτίας των επιδρομών

και οι κεντρικές εξουσίες εξαναγκάζονται σε μια πιο σαφή φεουδαρχική κοινωνική ιεραρχία. Τότε στα ερωτικά-ιπποτικά μυθιστορήματα εμφανίζονται συνήθως διαμάχες μεταξύ του εκάστοτε «βασιλιά» και του νέου άντρα (ευγενής ή γιος του βασιλιά), ο οποίος, προκειμένου να αποκτήσει την εκλεκτή της καρδιάς του, πρέπει να περάσει από αρκετές, ενίοτε και μοιραίες δοκιμασίες. Το θέμα της «πίστης στον ανώτατο άρχοντα» αμφισβητείται και οι ερωτικές περιπέτειες εκφράζουν την ψυχική κατάσταση ενός ήρωα που είναι σε θέση να αντισταθεί και να θέσει εαυτόν σε κίνδυνο προκειμένου να κερδίσει την αγαπημένη του – και προφανώς την αντίστοιχη εξουσία που συνοδεύει η κατευόδωση του «γάμου». Επομένως, το κέντρο βάρους μετακινείται στην ικανότητα του άνδρα να παραμείνει πιστός στα ερωτικά του αισθήματα, έτσι ώστε να αντισταθεί στην «άδικη» συνήθως κεντρική εξουσία. Η εξέλιξη του μοτίβου αυτού είναι γνωστή στους μαθητές από τις οικείες ανθολογήσεις των βιβλίων τους (*Ερωτόκριτος* και *Ερωφίλη*). Το θέμα προσφέρεται για συνανάντηση με τα κυριότερα ιπποτικά μυθιστορήματα και μπορεί να εντοπιστεί από τους μαθητές από τις οικείες περιλήψεις που αναφέρθηκαν στη Β΄ Φάση.

ΣΤ. ΦΑΚΕΛΟΣ ΜΑΘΗΤΗ

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ 1 (Β΄ Φάση)

1. Δίνεται το [απόσπασμα](#) από το ιπποτικό μυθιστόρημα *Καλλίμαχος και Χρυσορρόη*, καθώς και ο πρόλογος από το [Ρωμαίος και Ιουλιέττα](#). Να αναζητήσετε τα σημεία που προοικονομούν το περιεχόμενο των ιστοριών.
2. Αφού μελετήσετε τις περιλήψεις των έργων, να εντοπίσετε κοινά σημεία ως προς την εξουδετέρωση του κεντρικού ήρωα με μαγικά μέσα.
3. Να διερευνήσετε τη φάση ύπνου-θανάτου σε σχέση με το ποίημα *Ο Κρητικός* του Διονύσιου Σολωμού.
4. Στα παραπάνω κείμενα η τραγικότητα καθορίζει εν πολλοίς και τη δράση. Ποιο αισθητικό αποτέλεσμα προκύπτει για τον αναγνώστη; Να το συγκρίνετε με το έργο *Ερωφίλη* του Χορτάτη.

Για κάθε δραστηριότητα να γράψετε ένα μικρό κείμενο (έως 200 λέξεις).

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ 2 (Δ΄ ΦΑΣΗ)

1. Αφού μελετήσετε τις αντίστοιχες σελίδες από τα σχολικά βιβλία ιστορίας [Β΄ Γυμνασίου](#) ή [Λυκείου](#), να συγκεντρώσετε στοιχεία για την τάξη των ιπποτών και τις Σταυροφορίες.
2. Να μελετήσετε [τα προβλήματα](#) που έπρεπε να αντιμετωπίσουν οι αυτοκράτορες της δυναστείας των Κομνηνών και την ενότητα για [τις τέχνες και τα γράμματα](#) στην κομνηνεία περίοδο (Β΄ Λυκείου).
3. Παρατηρήστε τα τοπωνύμια στα ιπποτικά μυθιστορήματα που σας δόθηκαν και αιτιολογήστε την επιλογή τους.

Γράψτε σε ένα κείμενο τις παρατηρήσεις σας.

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ 3 (Δ΄ ΦΑΣΗ)

Σας δίνονται τα έργα *Διήγησις του Αχιλλέως*, *Διγενής Ακρίτης* και *Τρωίλος και Χρυσήδα* του Σαΐξπηρ.

1. Αφού παρακολουθήσετε το βίντεο [«Οι ήρωες είναι πάντα ευγενικοί»](#) του Μάνου Χατζιδάκι, να καταγράψετε τους στίχους του τραγουδιού.
2. Να καταγράψετε σε ξεχωριστούς πίνακες τα πρόσωπα των έργων που σας δόθηκαν.
3. Να παραλληλίσετε τις υποθέσεις των έργων.
4. Να συγκεντρώσετε σε πίνακα κοινές λέξεις που εντοπίσατε μεταξύ του *Διγενή* και της *Διηγέσεως του Αχιλλέως*.
5. Να αναρτήσετε στο Padlet τις εργασίες σας.

Ζ. ΆΛΛΕΣ ΕΚΔΟΧΕΣ

Η διδακτική πρόταση ανοίγει μια ευρύτατη θεματική βεντάλια σε όλα τα κείμενα που ανθολογούνται με κοινή θεματική την αγάπη, τον έρωτα, την ερωτική περιπέτεια. Ο διδάσκων μπορεί να επιλέξει, με βάση τους άξονες που αναφέρθηκαν στην [Αφετηρία](#),

κάποιες ή κάποια από τις Φάσεις διδασκαλίας, ανάλογα με τη στοχοθεσία που θα κρίνει σκόπιμο να εφαρμόσει. Σε όποια επιλογή και συνδυασμό κειμένων επεκταθεί, λιγότερο ή περισσότερο, μπορεί να αξιοποιήσει την ανάγνωση των κειμένων της δημόδους μεσαιωνικής (σύμφωνα πάντα με την προσωπική του επιλογή), έτσι ώστε να επιτύχει την εξοικείωση των μαθητών με τα εν λόγω κείμενα και τη γόνιμη ενσωμάτωσή τους στο σώμα της νεοελληνικής γραμματείας, όπως αυτό ορίζεται από τα ισχύοντα Προγράμματα Σπουδών.

Η. ΚΡΙΤΙΚΗ

Θ. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Ο ΠΡΟΛΟΓΟΣ [Μπαίνει ο χορός]

Δυο οικογένειες, με δύναμη μεγάλη
μες στη Βερόνα (η σκηνή μας το καλεί),
ξεσπούν σε έριδα παλιά, και πέφτει πάλι
αίμα πολίτη σε πολίτη κεφαλή.
Απ' των μοιραίων αντιπάλων τις λαγόνες
άτυχο ζεύγος ερωμένων έχει βγει,
κι είναι γραμμένο τους πολύνεκρους αγώνες
αυτοί να θάψουν κατεβαίνοντας στη γη.
Τον έρωτά τους, πού 'χει θάνατο και πάθος,
και των γονέων την οργή, που θα τη σβήσει
μόνο το τέλος των παιδιών τους, από λάθος,
αυτά η δίωρη σκηνή θα ιστορήσει.

Υπομονή, ν' ακούσετε, κι εμείς με λίγη

προσπάθεια το φτιάχνουμε ό,τι ξεφύγει.

(Ρωμαίος και Ιουλιέττα, μτφρ. Διονύσης Καψάλης, Πατάκης, Αθήνα 1995, σ. 13.)